

FIGYELŐ

KERTÉSZ GÁBOR†

AKKOR LÉP E NÉV először a Magyar Szemle nagyobb nyilvánossága elé, mikor viselője már nincsen. Kertész Gábort tegnap temettük el rákoskeresztúri sírjába, és helyes s méltó dolog, hogy ezeken a lapokon, melyek munkájával összeforrtak, megörökítsék egyszer az ő neve, aki névtelenül szolgálta és csodálatos szerénységgel a Magyar Szemle Társaságnak, ennek a folyóiratnak s a folyóirathoz kapcsolódó könyvkiadásnak sokféle ügyeit.

Szolgáltá szinte tegnapig. Fiatalon, mily fiatalon kellett eltávoznia: huszonkilenc évet írtak a fejfájára. Egészségesnek hittük, egészségesnek tartotta önmagát, és méltán. Még az elmúlt héten itt dolgozott közöttünk, — a Magyar Szemle e számának is még gondját viselte! — s egy hét alatt lett betegséget és halált nem sejtő ifjúból aggastyán, aggastyánból halott.

És névtelenül szolgálta ügyünket, mert egyéni becsvágyat nem ismert, csak tisztességet, tisztaságot, hűséget és odaadást. A fiatal Kertész Gábor névtelensége szimbolikus: csak tárgyi érdeket ismert, minden személytelen volt számára, személytelen elsősorban önmaga. Nem törtetett és nem kért, nem volt zajos „harmincéves“, csak adott s alig kapott, a lelke mélyén szerzetesi jellem volt, — mint nemrégiben önmagáról mondta valakinek, akinek közeli házasságáról beszélt; „tökéletesen igénytelen“.

Ezt az igénytelenséget létezésének első napjától fogva élvezte a Magyar Szemle s a körülötte kialakult mozgalom. Kertész Gábor első tisztviselője volt a kis társulatnak, — egyideig az egyetlen. Mikor a Magyar Szemle 1927-ben a Tükör-utcában „boltot nyitott“ (szíves baráti segítség elsőbbben egy földszinti bolthelyiségbe költöztetett bennünket), Kertész Gábor volt a könyvelés és a pénztár, a papirosbeszerzés és a nyomdai gond, a propaganda és az előfizetés: mindez egy személyben. Huszonhárom éves volt, alig több a gyermekifjúnál, de mindig komoly, mindig jószándékú, korlátlanul szolgálatkész; nem volt munka, ami néki sok lett volna. Megkereste kenyerét amióta a kegyesrendi gimnázium padját, mint eminens elhagyta s hivatalnoki munkája mellett végezte el a jogot. Ahogy az önérdéket nem ismerte, nem ismerte a zúgolódást sem. Udvariassága abban a nagy körben, melyhez foglalkozása fűzte, közmondásos volt. De ez az udvariasság nem volt sem póz, sem cikornya: szép formáival Kertész Gábor embertársának méltóságát ismételte meg, elsősorban a tekintélyt és a tudást.

Mentes volt az intellektuális ember cinizmusától, — frivolságot és gúnyt nem ismert. A dunántúli föld népének jelleme és gondolkodása kifinomult benne, művészi, elsősorban kitűnő nyomda-művészi ízlése alakult ki. Szinte iskolapéldája volt, minő tehetségeket és morális energiákat rejt magában a magyar nép, amikor egy-cgy fiának az európai kultúrával intenzív érintkezés válik lehetővé. Az egészséges jogi érzés és tudás már most is sokoldalú kereskedelmi tapasztalattal párosult benne. Megtanult egy mesterséget, melyet eddig kevesen tudtak az országban s akik tudták, azok se mind szerették: könyvkiadó lett belőle az évek során és méltán élhetett bennünk a remény, hogy nála jó kézben lesz a Magyar Szemle ügye, ha az alapítók egykoron már nem lesznek a folyóirat körül.

A gondviselés nem így akarta.

NEMZETKÖZI HADSEREG

A FEGYVERKEZÉSEK korlátozásával és a Népszövetségi gondolattal csaknem egyidős az a törekvés, hogy a tagállamoknál magasabbrendű szervet kell létesítenünk, amely hatalmi eszközök birtokában nemzetközi megállapodásoknak,—ha kell—erőszakkal is érvényt tudjon szerezni. Felesleges bizonyítanunk, hogy elvileg és elméletileg helyes ez a felfogás. Mit ér a jog hatalom nélkül? Hiszen a szuverén államon belül is a jog végrehajtására kényszereszközökkel rendelkeznek, amelyeknek erkölcsi jogosultsága az állampolgárok közös és egységes akaratából adódik. Amikor a Népszövetséget megalkották, az első rajongók itt is valamiféle felsőbbrendű közösséget képzeltek, ahol az államok közös és egységes óhajai teremtik meg azt a tisztább légkört, amelynek érdekében rendbontók ellen szükséges lehet az erőszakos eszközök alkalmazása is.

Azóta persze egypár csalódáson mentünk keresztül. A Népszövetség felsőbbrendűségébe vetett bizalom megingott abban a pillanatban, amikor kiderült, hogy ez a testület egyoldalú hatalmi szövetségi Egyoldalú csoportosulás, ahol a hatalomnak van igazsága és nem az igazságnak van hatalma. A gyakorlatban a Népszövetség nem egyéb, mint bizottsági ülések állandó sorozata, ahol különböző és egymással homlokegyenest ellenkező érdekeket próbálnak jól-rosszul összeegyeztetni.

A felsőbbrendű állam elgondolása tehát megbukott. Nem került azonban le a napirendről az az igyekezet, amely a rendbontók, a „békeszegők“ ellen megtorló rendszabályokat kíván alkalmazni. Igaz, hogy előzőleg azt kellene megállapítani, hogy kiket értenek békebontók alatt. Pillanatig sem lehet előttünk kétséges, hogy Európa mai nemzetközi helyzetében kikre lehet ráfogni, hogy a béke megzavarására törekszenek.

A megtorló rendszabályokkal való fenyegetés elsősorban azok ellen irányul, akik a békeszerződések által teremtett politikai és gazdasági állapotok megváltoztatását követelik.

Ennek a fenyegetésnek a nyomait tételszerűen megtalálhatjuk a népszövetségi alapokmány 8. cikkében, amely a nemzetek fegyverkezésének csökkentését addig a legalacsonyabb fokig kívánja végrehajtani, amely az állam biztonságával és nemzetközi kötelezettségeknél közös eljárás útján megvalósítandó kikényszerítésével még összeegyeztethető. Annyira fontos és jelentőségteljes e cikknek a tartalma, hogy a leszerelési kérdések egész komplexumát az itt lefektetett két alapelvre, a biztonságra és nemzetközi kényszerrendszabályokra akarják felépíteni.

A kényszerrendszabályok végrehajtására szerintük karhatalomra, nemzetközi haderőkre van szükség.

A nemzetközi karhatalomra vonatkozó megállapodásokat az egyezségokmány 16. cikke tartalmazza, ahol ez olvasható:

„Ilyen esetekben (t. i. amikor a békeszegő állam, vagy államok ellen kell eljárni) a Tanács köteles a különféle érdekelt kormányoknak ajánlatot tenni aziránt, hogy a szövetség tagjai egyenként milyen szárazföldi, tengeri és légi haderővel járuljanak hozzá azokhoz a fegyveres erőkhöz, amelyek a szövetségi megállapodások betartását biztosítani hivatva lesznek.“

E túlságosan elméleti ízű elgondolás gyakorlati megvalósítása főleg a francia biztonsági törekvésekben lelhető fel.

A bizottsági törekvéseknek ezek a láncolatai a békeszerződések sértetlenségét hatalmasan felszerelt haderőkkel, erődítményi rendszerekkel és katonai szerződések egész sorozatával akarják még jobban alátámasztani. Ugyanennek a célnak a szolgálatába állnának a nemzetközi biztonsági pák-

tum alapján megkötendő kölcsönös segítségnyújtási szerződések és a döntőbíráskodás intézménye is.

A nemzetközi döntőbíráóság számára végrehajtott szervül pedig, — az ő felfogásuk szerint — nemzetközi hadsereget kellene megszervezni.

Ez a terv nem újkeletű. Már a békeszerződések megalkotásánál 1919-ben is kísértett. Már akkor felmerült a gondolat, hogy a Népszövetség különböző tagállamainak haderőiből egységes főparancsnokság és egységes vezetés alatt egy közös katonai szervezet létesüljön, amelynek hadműveleteit és alkalmazását nemzetközi vezérkar már békében készítse elő.

Az akkoriban még csak embrionális állapotban levő elgondolás több módosításon átmenve, legutoljára 1932 novemberében Paul-Boncour-ék fogalmazásában már megnövekedett alakban látott újra napvilágot. Franciaország akkor azt javasolta, hogy mivel a leszerelés a népszövetségi alapszabály 8. cikkében előírt feltételek alapján nem remélhető, fokozatosan olyan katonai szervezetet léptessenek életbe, amely egyes államok különös politikai és technikai viszonyainak figyelembevételével megnehezítsen mindenfajta támadó szándékot. Franciaország úgy vélekedik, hogy csakis ezen az úton lehet igazságos megoldást találni a katonai egyenjogúsítás követelése tekintetében, nem pedig a haderők egymással való fokozatos kiegyenlítésével, sem pedig közös katonai hadműveletek előnyeiben, megterheiben való egyforma részletetés útján, mint ahogy azt az egyezség-szabály eredetileg tervezi. Ki kell rekeszteni a felfegyverzés minden gondolatát, ez pedig csak úgy képzelhető szerintük, ha az általános leszerelési egyezmény fenntartásával ilyen újjászervezés létesül. A tervnek az elvi javaslaton túlmenő konkrét, tárgyi részletei is vannak.

A megtámadott fél számára adandó közvetlen segélynyújtás céljából a Népszövetség rendelkezésére kellene bocsátani bizonyos földi, tengeri és légi erőket, amelyek szükség esetén azonnal hadműveleteket kezdenének. A tervezet részletezi is azokat a fegyvereket és felszerelést, amelyekkel csak a Népszövetség rendelkezne és amelyek használatát a többi állam hadseregénél eltiltanák. Azt a hadianyagot, amelyet nemzetközi ellenőrzés alatt minden egyes államban raktáron tartanak (és amelyet a nemzeti haderők a maguk számára igénybe nem vehetnek) szükség esetén szintén a megtámadott fél rendelkezésére kellene bocsátani.

Mindehhez az szükséges továbbá még, hogy fokozatosan egységesítsék a hadianyaggyártást és helyezték nemzetközi ellenőrzés alá állandó és rendszeres felügyelőszervek útján.

A légi erők tekintetében a tervezet azt javasolja, hogy európai szövetséget létesítsenek légi szállításokra, valamint hogy a Népszövetség kizárólagos szolgálatára Európában még külön nemzetközi légi haderőt létesítsenek. Ennek személyzetét különböző államokból önkéntes ajánlkozás alapján egészítenék ki. Elképzelhető-e ilyen haderő még nyugodtabb viszonyok mellett is?

Nem követjük fenntartás nélkül azt a felfogást, amely eleve tagadja, hogy különböző államok más-más szervezetű és felépítésű haderőit egységes főparancsnokság alatt lehetne vezetni. Akik ezen a véleményen vannak, azok csak a francia javaslat mellett törnek akaratlanul is lándzsát, hiszen a hadtörténelem sokszázados eseményeiben, de meg az egész közelmúltban is nem egyszer volt példa arra, hogy nemzetközileg felállított haderők igenis sikerrel működtek együtt. Persze nem szabad összetévesztenünk szövetséges hatalmak közös hadicélért folyó hadműveleteit. Kezdve a keresztes hadjáratokon és a középkor hűbéres haderő, vagy a 30 éves háború seregein és folytatva végig a koalíciós háborúkon át egészen a kínai boxerlázadás letöréséig, számos hadjáratot lehetne felsorolni, amikor nemzetközi hadsereg nyert csatákat és ütközeteket.

De Európa mai nyomasztó légkörében ezekért a célokért és ennek az eszmemenetnek a biztosítására nemzetközi hadsereget összehozni meddő és hiábavaló kísérlet marad. Akik nemzetközi haderők szervezésének szükségességét, vagy lehetőségét biztonsági okokból ma hirdetik, azok tiszem elől tévesztik a hadseregek fenntartásának alaprúgóit.

Klasszikus háborús bölcselők megállapítása szerint a háború a politikai érintkezésnek csak egy része, tehát egyáltalán nem valami önálló dolog. A háború a politikai gondolkodást nem változtatja át valami egészen mássá, csak más írás- és beszédmódját használja az államok közötti érintkezésnek mint béke idején. Ennek a kifejezésére valók a hadseregek.

Nem lehet haderőket önmagukért, l'art pour l'art, fenntartani, mert ezek arra valók, hogy az állam politikai akaratának és célkitűzéseinek váljanak eszközévé. Addig lesz tehát szükség hadseregekre, amíg különböző politikai célok és vágyak állítják egymással szembe a különböző államokat, népeket, fajokat és osztályokat.

Ha Európa népei egyetlen politikai közösségbe tömörülve, közös célkitűzések és közös ideálok után törtenve egységes államot alkotnának, akkor el lehetne képzelni, hogy egységes politikai akaratuk végrehajtására nemzetközi seregetesteket lehetne megszervezni.

De amikor a népek és nemzetek majd ilyen egységes közösséget alkotnak, abban a pillanatban megszűnnék a nemzetközi hadsereg létjogosultsága, hiszen ennek a haderőnek csak a belpolitikai ellentétek fékentartása lehetne hivatása. Ez a fából vaskarika elmélet sem egyéb, mint elpalástolt szándék egyoldalú hatalmi törekvések, egyoldalú politikai célok szolgálatában.

Igenis, féken akarják továbbra is tartani azokat, akik politikailag és gazdaságilag más hitet vallanak. Fékentartásukra és bilincsbevetésükre megint csak a régi módszerhez folyamodnak és szuronyerdők hatalmával veszik körül a lefegyverzett nemzeteket. Hajlandók még arra is, hogy ezeket a szuronyerdőket átcégérezzék és nemzetközi hadsereg tetszetős jelszavával tálalják fel őket újból a világnak, amelynek azonban, ezt mutatják az utóbbi hónapok, egyáltalában nem kell ez a gondolat.

RÉCZEY FERENC

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

A német-osztrák viszály, a német külpolitika Hitler alatt, az Anschluss a nagyhatalmak felfogása szerint — Olasz-francia megegyezés menete, ennek jelentősége Magyarországra, Gömbös és Kánya római útja

KIÉLESEDŐ VISZÁLYOK és elmélyülő válságok hírével van tele a levegő. Mégis tagadhatatlan, hogy a közvélemény a német-osztrák konfliktustól megbolygatott Európában éppúgy, mint a dollárválság következményeitől felforgatott Amerikában nyugodtan, sőt szinte növekvő optimizmussal ítéli meg az eseményeket. Akik a világ gazdasági konferenciát összehívták és propagandáját végezték, fenyegetően jósolták meg előre, hogy balsikere katasztrófát hozna. Alig volt valaha is nemzetközi értekezlet, amely olyan teljes, sőt enyhítetlen balsikerrel zárta volna le munkáit, mint a 66 állam londoni konferenciája. És utána mégsem következett be semmiféle katasztrófa, sem gazdasági, sem társadalmi: az előre megjósolás erős önszugesztioja még csak megrázkódtatást sem tudott előidézni ott, ahol a terepet nyilván más módszerekkel, de mégis csak a politikai és gazdasági felépítő erők vették át.

Az európai politikában a legnyugtalanítóbb, sőt talán az egyetlen nyugtalanító tünet a német-osztrák konfliktus, azaz a német expanziós

politikának Ausztria irányában való erőteljes érvényesítése. Az osztrák-németek csatlakozásának kérdése, melyet a Versailles! szerződés 80. szakasza megtiltott, 1919 óta állandó súrlódási pont egyrészt Ausztria, másrészt Németország és a békeszerződések többi aláírói között. Egy bizonyos mértékben állandóan volt ellentét e kérdésben a birodalom és Ausztria között. A weimari Németországgal az osztrák szociáldemokraták szívesen keresték a csatlakozást, míg a keresztényszocialisták kevésbé lelkesedtek a porosz vezetés alatt álló birodalomba való beolvadásért; azonban az Anschluss ellen tulajdonképpen erős ellenállás Ausztriában sohasem mutatkozott, kivéve a nagyipar részéről, amely a német vámterületben való felolvadásban létét látta veszélyeztetve. Az Anschluss problémája csak egyszer vált akuttá, akkor, amikor Curtius és Schober a német-osztrák gazdasági unió tervét vetették fel szinte naiv ártatlanul abban a hitben, hogy Briand ezt az ő páneurópai elgondolása első lépéseként örömmel fogja üdvözölni. Briand és vele együtt Franciaország ezt nyilván nem teheték. Ellenkezőleg, a lehető legélesebben kellett a francia külügyminiszternek az álcázott Anschluss ellen állást foglalnia. A terv másik oka valószínűleg belpolitikai volt: a Brüning-kormány a nagynémet ideának tett szolgálattal akarta pozícióját erősíteni. Az eredmény a teljesen hibás politikai számítás alapján ügyetlenül megindított akció után pontosan ellenkezője volt annak, amit reméltek. Presztízvesztést hozott Németországnak, megrendítette Közép-Európa gazdasági konstrukcióját és aláasta a Brüning-kormány belső tekintélyét. Ettől eltekintve, Ausztria állandóan nem közönséges ügyességgel használta fel az Anschluss lehetőségét arra, hogy legalább is gazdasági helyzetén javítson, illetve az Anschluss ellen érdekelt hatalmak támogatását a maga javára megnyerje.

A helyzet a hitlerizmus uralomrajutásával alapvetően változott meg: az osztrák szociáldemokrata munkásság éppúgy, mint a nagytőkének ama része, amely a náci Németországban kevés kíméletre számíthatott, minden erejükkel a csatlakozás ellen foglalnak állást; de nem kevésbé Anschluss-ellenesnek látszik ma a katolikus parasztság. Keresztényszocialista és földművelő elemekből alakult az a koalíció, amely a mai kormányt fenntartja és annak Anschluss- és náci-ellenes politikáját támogatja. Hozzájuk tartozik még a Heimwehr nagyosztrák elgondolású szervezete és, ezekben a különböző táborokban elhelyezkedve, az osztrák legitimista csoport. A szociáldemokraták, bár doktrinér alapon állandóan támadják a Dollfuss-kormány parlamentnélküli kormányzását és ezzel saját elveikbe belebotolva, megnehezítik gyakorlati politikájuk érvényesülését, mégis általában passzív állásfoglalással igyekeznek a kormány helyzetét könnyíteni.

Amint a hitlerizmus számára a belpolitikában a zsidóüldözés volt az egyetlen programpon, amelyet integrálásán végrehajthattak, anélkül, hogy abban bárki megakadályozhatta volna őket, úgy azt hiszik Berlinben, hogy Ausztria nemzeti szocialistává leendő átalakítása az egyetlen külpolitikai siker, amely elérhető anélkül, hogy fizikailag és tényleg megakadályozható lenne. Az elképzelés igen egyszerű: a hitlerista propaganda eszközeivel, amelyek hatásosságáról Németországban mindenki meggyőződhetett, Ausztriában is olyan helyzetet remélnék teremthetni (vagy: reméltek), amelyben a már eredeténél és összetételénél fogva ha nem is németellenes, de Anschluss-ellenes Dollfuss-kormány kénytelen lenne választásokat kiírni. Minthogy a horogkeresztes elvek eléggé átítatódtak az osztrák középpolgárság körébe, a nemzeti szocialista párt berlini vezetősége úgy reméli, hogy erős 30—40%-os kisebbséget tudna az osztrák nemzeti tanácsba behozni s ezzel a keresztényszocialistákat és a Landbündlereket olyan koalícióba kényszerítené bele, amelyben, mint a birodalmi példa mutatja, az erőszakosabb horog-

keresztes elem venné át a vezetést. Az államjogi Anschlusst nem akarja megcsinálni Hitler és kormánya, hiszen tudja, hogy mai helyzetében nem szabad provokálnia akut külföldi beavatkozást, amely a szerződésekre hivatkozva, politikai, esetleg fizikai eszközökkel megakadályozná a tényleges csatlakozást. Annak elérése azonban, hogy nemzeti szocialista befolyás vagy vezetés alatt álló kormány alakuljon Bécsben, amely tényleg vak eszköze lenne a Berlinből érkező parancsoknak, teljesen elegendő a német nagypolitika szempontjából. Hitler presztízs-sikere kétségtelemné válnék és a három oldalról bekerített Csehország már biztos zsákmánya lenne a német expanzióknak.

Ezt az elgondolást, amelyet már kezdetén is kissé tapintatlan módon igyekeztek megvalósítani, akadályozta meg a Dollfuss-kormány energikus, heves, talán szintén nem mindig tapintatos, de mindenesetre bátor állásfoglalása. Azonban mennél élesebbé vált Ausztria ellenállása, amelyet Párizs és Róma minden látható és láthatatlan eszközzel támogatott, annál kíméletlenebbé vált a nemzeti szocialista párt propagandája és támadása Dollfuss ellen. Ha nem is létkérdés a berlini kormány számára, tagadhatatlan, hogy ha sikerül az ausztriai politikai helyzetet a náciizmus irányában felforgatni, azaz más szavakkal, sikerül az, amibe Curtius és Schober annakidején belebukott, tekintélye oly mértékben megerősödik a birodalom belül, hogy ismét a belső gazdasági regenerációra fektetheti a fősúlyt. Ebben az esetben a német tömegek talán kevésbé vennék észre, hogy a danzigi korridor kérdésében Hitler kénytelen halasztó politikát folytatni, hogy a leszerelési probléma nem mozdul s az egyenjogúság tényleges elismerése még a távol jövő kérdése. Ha viszont az akciót kénytelen végérvényesen lefűjni, az annyit jelent, hogy az első erőpróba balul végződött és hogy Hitler sem tud sem helyesebben ítélni, sem jobb eszközöket alkalmazni a siker érdekében, mint Brüning.

A nyugati nagyhatalmak különféle mértékben vannak az Anschluss kérdésében érdekelve, azonban mind Anglia, mind Franciaország, mind Olaszország egyértelműen határozottan ellene foglal állást. Anglia egyrészt azért, mert a szerződések tiszteletbentartásának álláspontján áll és ha a végrehajthatatlan, vagy káros szerződések megváltoztatása mellett van is, elvből mindig ellenszegül minden erőszakos megoldásnak, különösen, ha erőszakot akarnak elkövetni a gyengébben. Másrészt, mert Ausztria anektálásában a német imperializmus felébredését látja, míg, talán kissé elvont elgondolása szerint, a független Ausztria gazdaságilag és politikailag hozzájárulhat egy Németország nélkül újjáalakított és új alapokon megszervezett Közép-Európa kiépítéséhez. A középeurópai és vele együtt az európai béke és nyugalom pedig Nagy-Britanniának, mint termelőnek és kereskedőnek éppúgy, mint hitelezőnek, gazdasági érdekeit van hivatva biztosítani. Ezért revizionista Anglia és ezért vett részt a négyhatalmi egyezményben és óhajta azt ennek a békés revíziós politikának, ha az eredeti tervezettől eltérő módon is, szolgálatába állítani. Franciaország számára a szerződés betartásán kívül a kérdésnek van egy másik oldala is. Akár az államjogi, akár a belpolitikai csatlakozás a német birodalom tekintélyének, tehát agresszivitásának növekedését jelenti, azaz francia szemmel nézve annyit jelent, hogy növekvő súllyal és tekintéllyel fogja további célok elérését a nála megszokott eszközökkel szorgalmazni. Ezek pedig, akár a lengyel korridorról, akár a Saar-terület felszabadításáról, akár német kolóniákról, akár pedig a leszerelési egyenjogúságról van szó, Párizs szigorúan doktrinér felfogása szerint, Franciaország biztonságát veszélyeztetik. Franciaországnak közvetlen és szembeszökő politikai létérdeke nem fűződik a német-osztrák csatlakozás megakadályozásához. A francia közvélemény azonban

— s ezt jó szón előtt tartanunk — január óta ismét oly mértékben vált németellenessé s oly gyűlölettel telt gyanúval nézi mindazt, ami az ismét fekete-fehér-pirosra festett birodalmi határok mögött a francia elgondolás számára lényében idegen nemzeti szocializmus elgondolása és módszerei szerint végbemegy, hogy nem lepne meg, ha a német-osztrák viszony esetleges elmérgesedése Párizs részéről explozív következményekkel járna és heves visszahatásokat szülne.

A legközvetlenebb politikai érdeke Olaszországnak van az Anschluss megakadályozásában. Ausztria némettéválása azt jelenti, hogy Olaszország, amely hosszú és változatos küzdelmek után megszabadult az osztrák-magyar monarchiától, mint adriai nagyhatalomtól, a Brenneren hirtelen egy közel 80 milliós, kíméletlen expanzióra hajló nagyhatalmi szomszédal találná magát szemben. Trieszt Bismarck szerint a német birodalom déli kikötője; ha Berlin átvette az uraimat Ausztria felett, akkor, olasz, felfogás szerint, kétségtelen, hogy legközelebbi megmozdulásával kinyújtja kezét Trieszt felé. Bármennyire vonzó legyen is tehát a fasiszta Olaszország számára a nemzeti szocialista német birodalom, amely kiindulási pontjában oly sok tekintetben hasonlít a fasizmus elindulásához, bármennyire szüksége legyen is a nagy olasz koncepciónak Németországra revíziós és érvényesítési politikájának kifejlesztése érdekében, azon az áron, hogy e politika vonalában egy hegemoniára törekvő német birodalommal találkozánk, Róma nem lesz hajlandó Berlint a belpolitikája által meghatározott külpolitikai úton követni.

Eltételezve Hitler kancellár május 17-i beszédétől, melyet Brüning is nyugodtan elmondhatott volna, s mely, mint beszéd, nagyon jó benyomást is tett, a politikai szemlélő a nemzeti szocialista kormány külpolitikájának eredményeit vizsgálva, száraz tárgyilagossággal kénytelen megállapítani, hogy azok, eltekintve a konkordátum megkötésétől, egyelőre legalább, nem kedvezőek és nem vitték közelebb a német birodalmat céljai eléréséhez. Egyrészt kétségtelennek látszik, hogy a leszerelési egyenjogúság elérésében, azaz az 1932 december 31-i deklaráció végrehajtásában, visszavetették. Másrészt ismét megszüntették azt a lassacskán életrekelt politikai szolidaritást, amelynek Angliát a német birodalommal a politikai és földrajzi adottságok alapján össze kellene fűznie. Az a lendület, amellyel Ramsay MacDonald és Sir John Simon a Mussolini-féle négyhatalmi paktumot első formájában magukévá tették és a legnagyobb határozottsággal a revízió mellett foglaltak állást, bizonyítéka annak, hogy még hat héttel Hitler uralomrajutása után is, Európának dinamikus koncepciója mellett foglaltak állást, azaz a statikus hatalmak — Franciaország és szövetségesei — ellen. Mindaz, ami Németországban történt, mint annak a szellemnek kifejezője, mely a német népet a maga egészében áthatja, tudjuk, elidegenítette Angliát Németországtól és elhatározó mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a négyhatalmi paktum nem lett azzá, amivé eredeti elgondolásában és formájában a kezdeményező államférfiak tenni akarták. Nehéz ugyan a külső megfigyelőnek politikai lélektani fejlődéseket megítélni, de nem tartjuk kizártnak, hogy más eszközökkel a német náci-propagandának sikerült volna Ausztriában legalább azt elérni, hogy kevesebb ellenállásra találjon és így fokozatosan átalakítsa az osztrák közvéleményt a maga javára. Ma a repülőgépről ledobált propagandacédulák és a Dollfuss-kormányt becsmérő rádió-előadások után alig képzelhető el, hogy békés megoldással ki lehessen egyenlíteni az osztrák-német ellentétet. A helytelen alapon és helytelen lélektani eszközökkel megkezdett politikai akcióknak az az alapvető hibájuk, hogy ha nem vezetnek teljes sikerhez, teljes balsikerbe kell fűlniök. Németország most a három nagyhatalom álláspontjának különbözőségére számít,

arra, hogy közös és elhatározó akcióra nem lesznek képesek. Bizonyos, hogy Franciaország lesz mindig a legélesebb és ezért kisebb-nagyobb distanciára a másik két hatalom cserben fogja hagyni, úgy, amint ez a három nagyhatalom berlini nagyköveteinek augusztus első hetében történt lépésénél, látszólag legalább, be is következett. A legerősebben érdekelt Olaszország, amely Németországgal való jóviszonyát is fenn akarja tartani, korábban és barátságos figyelmeztetés formájában lépett föl és rábeszélés útján igyekezett elérni azt, hogy a nemzeti szocialista párt fcevéssbbé kíméletlen eszközökkel folytassa pártpropagandáját Ausztriában, azaz egy másik független és szuverén állam határain belül. Hogy mit felelt a német külügyi hivatal a barátságosan fellépő olasz nagykövetnek, mit mondott tényleg a két nappal később erőteljesebb lépést tevő francia nagykövetnek, és végül az olaszoknak tett Ígéretére hivatkozó, tehát már bizonyos mértékig kielégített brit ügyvivőnek, azt a különböző források különböző információi alapján nem lehetett megállapítani. Olasz hivatalos információ szerint, a németek megígérték, hogy a repülőgéppropagandát beszüntetik és a rádiópropagandát igyekeznek ellenőrizni. (A totalitárius államban, hol kormányhatalom és párt egy, az „igyekvésnek“ teljes sikert kellene jelentenie.) Német forrásból ezt az ígéretet kevésbé pozitívnek szeretnék feltüntetni. Továbbá a berlini hivatalos közlemény szerint a francia és angol hivatalos fellépést Bülow államtitkár a legélesebben visszautasította, kijelentve, hogy a nagyhatalmaknak a német-osztrák viszonyhoz semmi közük sincs. Tény az, hogy a müncheni rádió a nagyhatalmak fellépése után is több ízben éppoly kíméletlenül támadta a Dollfuss-kormányt, mint annakelőtte.

Teljességgel beláthatatlan, hogy ennek a vizálynak megoldása hogyan lesz megtalálható. Nagy-Britannia egyelőre „kivárára lovagol“, a francia közvéleményben pedig háromféle megoldási lehetőséget tagolnak. Először is azt, hogy rábízzák Olaszországra, mint legjobban érdekelt felre a kérdés elintézését, hiszen Mussolininek, ki Ausztriának gazdasági előnyöket óhajt biztosítani azáltal, hogy a köztársaság áruforgalmát Magyarország és Olaszország felé növelni igyekszik, nyilvánvalóan van nagyszabású elgondolása az egész közép-európai probléma megoldására. Ettől eltekintve, az is kétségtelen, hogy az ő befolyása bír a legnagyobb súllyal Berlinben. A másik megoldás, amit Párisban javasolnak, az, hogy a Népszövetség elé kell vinni a kérdést, amely a Versailles! szerződés 80. és a népszövetségi Egyezségokmány n. szakasza alapján kompetens a kérdésből. A harmadik megoldás az lenne — s ezt természetesen a szélső nacionalista sajtó javasolja, — hogy Franciaország saját számlájára a legnagyobb eréllyd lépjen fel Berlinben és ultimativ módon követelje a „békét veszélyeztető“ propaganda beszüntetését. Ezeknek a köröknek szemében száalka a négyhatalmi paktum és mindent megtennének, hogy azt ratifikációja előtt megbuktassák. Ugyanezek a francia nacionalisták már a versaillesi szerződést sem tekintik elegendő garanciának és a szövetségesek politikáját már az 1918 november n-i fegyverszüneti egyezménnyel elhibázottnak tartják... Hogy a lehetséges megoldások közül melyik jön létre, vagy milyen kombinációban jön létre valamilyen megoldás, azt a mai helyzetben megítélni természetesen nem lehet. Az a nyugalom, vagy közvéleménybeli optimizmus, amelyre a bevezetésben rámutattam, mégis remélni engedi, hogy nem a legélesebb és legkíméletlenebb megoldás felé fog a kivezető út megnyílni.

ENNEK A BIZAKODÓBB és optimista hangulatnak egyik elme, egyik oka az utóbbi hónapok folyamán végbement francia-olasz közeledés; ez azonban egyelőre csak a léghört tisztította meg, barátságosabbá tette: a két latin testvérm nemzet már nem néz egymásra olyan leplezetlen gyanak-

vással, mint hat hónappal ezelőtt s a két ország sajtójában a barátságos hang kerekedett felül. Ez az olasz-francia közeledés elég volt arra, hogy a négyhatalmi szerződést aláírják. Ahhoz, hogy ratifikálják, valószínűleg szükséges lesz, hogy érdembeli alapja is legyen a két nagyhatalom közeledésének, azaz szükség lesz arra, hogy azokban a problémákban, amelyek Olaszországot és Franciaországot elválasztják—a tengeri leszerelés kérdése, a szárazföldi leszerelési elvek tisztázása, a tuniszi olaszok állampolgársága és a lybiai határkiigazítás problémái, továbbá az adriai és jugoszláv kérdés rendezése — legalább is elvi megegyezés jöjjön létre. Ez lesz a feladata a Jouvenel utódául kinevezett de Chambrun francia nagykövetnek és ha ezt a megegyezést sikerül kellőképpen előkészítenie, akkor talán Daladier miniszterelnök öszre tervezett olaszországi látogatásával fogják betetőzni a januárban látszólag oly kevés kilátással megkezdett munkát.

Magyarországnak eminens érdeke fűződik ahhoz, hogy a harmonikus jóviszony helyreálljon nagy és lojális barátja, a fasiszta Olaszország és a másik hatalmas latin állam, Franciaország között, amelynek sohasem lehet oka arra, hogy Magyarország ellensége legyen. Magyarország számára életkérdés, hogy a francia közvélemény s a francia politikai erők megértésük azt az abszolút igazságú politikai tételt, hogy egy kielégített, kibékített és megnyugodott Magyarország nélkül az európai békét állandó, biztos alapokra fektetni nem lehet. Az európai államférfiak közül a legnagyobb, Benito Mussolini, volt az első, aki a magyar nemzetben rejlő nagy építőerőt, vitalitást és Magyarország dunai kulcspozícióját felismerte és az országunkon elkövetett sorozatos kábák jóvátételét az olasz politika egyik sarkalatos programpontjává tette. A Róma és Párizs közötti megértés lehetővé fogja tenni, hogy Franciaország is kevesebb előítéllettel és több bizalommal vizsgálja meg ezt a problémát, hogy azután a maga nagy súlyával és politikai hatalmával saját szövetségesei és barátai számára is világossá tegye, hogy az ő vitális érdekük nem azt kívánja, hogy Magyarország nyugodjék bele az adott helyzetbe, ami lehetetlen, hanem azt, hogy áldozatok árán is olyan helyzetet hozzanak létre Magyarország számára, mely nemcsak anyagi, azaz gazdasági, hanem lelki és erkölcsi szempontból is elfogadható legyen és egy nagymúltú, önérzetes nemzetnek nyugodt ütemű fejlődést biztosítson. Ezért volt döntő jelentőségű a magyar külpolitika számára Gömbös miniszterelnök és Kánya külügyminiszter július végén Rómában tett látogatása. Aki Mussolini egyéniségét, jellemét és a fasiszta politika következetes fejlődését ismeri, annak nem volt és nem lesz sohasem kétsége aziránt, hogy Róma külpolitikája a Duna-medencében alapos történelmi elmélyedésen és Olaszország állandó érdekeinek pontos felismerésén alapszik, tehát a lefektetett irányelvek és célok mellett megtántoríthatatlanul kitart. Ennek a ténynek megerősítését hozta a külsőleg is teljes sikerű római látogatás, amely nemcsak a kommunikék frazeológiában, hanem az egész olasz sajtó egyöntetű magatartásában és konkludens tényekben (mint a kereskedelmi kapcsolatok fokozatos kiépítése, a magyar gabonafelesleg elhelyezésének biztosítása) nyilvánult meg. A magyar külpolitika céljait Olaszország teljes mértékben magáévá tette, mert csak ezeknek a céloknak elérésében látja az európai béke állandó alapjait biztosítva. Ha ezen a vonalon sikerül Magyarországnak a francia közvélemény barátságát és Franciaország bizalmát megnyernie, akkor be fogja bizonyíthatni, hogy a magyar egyéniség újjászületése és kifejlődése a Duna völgyében állandó konstruktív erő Középeurópában, amelynek erősítése a kontinens békéjének legfőbb biztosítéka.

OTTLIK GYÖRGY